

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І
СПОРТУ УКРАЇНИ**

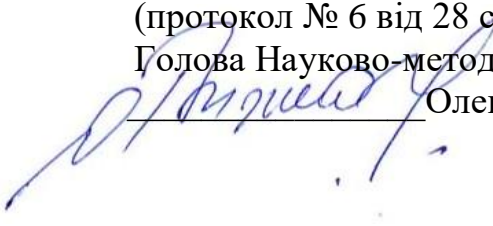
**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗДОРОВ'Я, РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

КАФЕДРА ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
(протокол № 6 від 28 серпня 2024 р.)

Голова Науково-методичної ради

Олександр ПИЖОВ

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТИКА, ДЕОНТОЛОГІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

спеціальність: 227 Терапія та реабілітація

код дисципліни в каталозі вибіркових навчальних дисциплін: ВД.ФТЕ9

мова навчання: українська

Київ – 2024

Розробники:

Лазарева Олена Борисівна, доктор наук з фізичного виховання і спорту,

п

р

о

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою терапії та реабілітації

(засідання кафедри від 27.08.2024 р., протокол № 27)

о

Завідувач кафедри _____ професор Олена ЛАЗАРЄВА

,

з

а

в

ПОГОДЖЕНО:

д

Начальник

Навчально-методичного відділу _____

а

ч

Начальник відділу забезпечення

якості вищої освіти _____

а

ф

е

д

р

и

Т

е

р

а

п

і

ї

т

а

р

е

а

б

і

л

і

т

Ольга Д'ЯЧЕНКО

Сергій ПОПОВИЧ

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей та досягнення передбачених результатів навчання. Обсяг дисципліни – 3 кредити ЄКТС. Предметом вивчення навчальної дисципліни є сукупність морально-етичних і моральних правил здійснення реабілітаційної діяльності, а також особливості комунікації та суспільних відносин, які виникають в процесі діяльності фізичних терапевтів.

Основні теми: застосування у професійній діяльності основ законодавства України, яке регламентує діяльність у галузі охорони здоров'я, професійна етика та деонтологія фізичних терапевтів та ерготерапевтів, поняття моралі, лікарська таємниця та помилка, біомедична етика, моделі взаємовідносин в системі «фахівець-пацієнт», фахівець-фахівець, міжнародні стандарти діяльності у практиці фізичних терапевтів, менеджмент у фізичній терапії, вербальна та невербальна комунікація, мотиваційне інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами, зворотній зв'язок, взаємовідносини фахівців з різними категоріями пацієнтів, родичами та між колегами.

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Annotation of educational discipline. The discipline is aimed on the formation of the general and professional competencies defined by the educational and professional program, and on the achievement of the expected learning outcomes. The total volume of the discipline is 3 ECTS credits. The subject of study of the academic discipline is a set of ethical and moral rules for the implementation of rehabilitation activities, as well as the peculiarities of communication and social relations arising in the process of the physical therapists and occupational therapists activity.

Main topics: application in professional activity of the basics of Ukrainian legislation, regulates activities in the health care area, professional ethics and deontology of physical therapists and occupational therapists, concepts of morality, medical secrecy and error, biomedical ethics, models of relationships in the "specialist-patient" system , specialist-specialist, international standards of activity in the physical therapists practice , management in a physical therapy, verbal and non-verbal communication, motivational interview with the patient or guardians/relatives, feedback, relations of specialists with different categories of patients, relatives and between colleagues .

The final assessment is formed by the results of the current control and assessment.

Мета навчальної дисципліни - формування у майбутнього фахівця необхідного обсягу знань про законодавство України, що регламентує діяльність у галузі Охорони здоров'я, основні принципи та норми сучасної біоетики та деонтології в медицині, професійної етики фізичного терапевта, особливостей комунікації із пацієнтами з різними особливостями сприйняття інформації та особами з інвалідністю для здійснення ефективної професійної діяльності.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до стандарту другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація спеціалізація 227.1 Фізична терапія

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності	
ЗК 04.	Здатність виявляти та вирішувати проблеми.
ЗК 05.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК 06.	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
ЗК 07.	Здатність працювати автономно.
ЗК 08.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності	
СК 01.	Здатність визначати проблеми фізичної, когнітивної, психоемоційної, духовної сфер, обмеження заняттєвої участі пацієнта відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ).
СК 02.	Здатність клінічно мислити, планувати терапію, застосовувати науково обґрунтовані засоби та методи доказової практики (Evidence-based practice), аналізувати та інтерпретувати результати, вносити корективи до розробленої програми фізичної терапії або ерготерапії чи компонентів індивідуального реабілітаційного плану.
СК 03.	Здатність ефективно спілкуватися з пацієнтом/клієнтом, його родиною й опікунами, формувати розуміння власних потреб пацієнта та шукати шляхи їх реалізації, розробляти та впроваджувати домашню програму терапії.
СК 04.	Здатність до роботи у реабілітаційній команді та міжособистісної взаємодії з представниками інших професійних груп різного рівня.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Спеціалізація 227.1 Фізична терапія	
СКфт 01.	Здатність розуміти клінічний та реабілітаційний діагноз пацієнта/ клієнта, перебіг захворювання і тактику лікування.
СКфт 08.	Управляти робочими процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів у фізичній терапії, керувати роботою асистентів, помічників та волонтерів.

Обсяг навчальної дисципліни- 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форма навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	4	0	20	0	66	90

Статус навчальної дисципліни: вибіркова.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Іноземна мова», «Латинська мова і медична термінологія», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Основи практичної діяльності у фізичній терапії та ерготерапії (вступ до «спеціальності)», «Медичне право, професійна етика та деонтологія», «Педагогіка та психологія».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин			
	Денна форма навчання			
	усього	у тому числі		
		л	пр	с. р.
Тема 1. Загальні питання регулювання та організації охорони здоров'я в Україні.	10	0		10
Тема 2. Етика та професійні особливості діяльності фізичних терапевтів. Біоетика. Медична етика та професійна деонтологія. Етичний кодекс фізичних терапевтів.	16	2	4	10
Тема 3. Вступ до комунікації. Збір анамнезу, мотиваційне інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами. Зворотній зв'язок.	20	2	4	14
Тема 4. Особливості взаємостосунків в професійній діяльності фізичних терапевтів з різними категоріями пацієнтів та колегами	14		4	10
Тема 5. Комунікативні компетентності фізичних терапевтів	28		8	20

Всього годин:	90	4	20	66
----------------------	-----------	----------	-----------	-----------

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Загальні питання регулювання та організації охорони здоров'я в Україні.

Медичне право і його місце в системах права і законодавства України. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин.

Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Закон Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я (2020).

Міжнародно-правові стандарти надання реабілітаційної допомоги. Нормативні стандарти надання медичної та реабілітаційної допомоги в Україні.

Національна служба здоров'я України. Реабілітаційні пакети. Місце фізичного терапевта та ерготерапевта в наданні реабілітаційної допомоги.

Діяльність професійних організацій (Української Асоціації фізичних терапевтів та Всеукраїнського об'єднання фізичних терапевтів) як крок у впровадження вищих стандартів реабілітаційної діяльності, освіти та реабілітаційної практики в Україні.

Адвокація професії.

Тема 2. Етика та професійні особливості діяльності фізичних терапевтів. Біоетика. Медична етика та професійна деонтологія. Етичний кодекс фізичного терапевта. Основні моделі взаємовідносин між фізичним терапевтом та пацієнтом. Принцип „інформованої згоди" і “автономії" пацієнта.

Біоетика та біомедична етика. Визначення медичної етики та її складової — медичної деонтології. Етичні закони та позиції у медицині. Сутність професійної моралі фізичного терапевта у сучасному суспільстві. Поняття про морально-етичне та правове регулювання діяльності медичних працівників.

Свобода та відповідальність у професійній діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів. Повага до прав та гідності пацієнтів/клієнтів. Якість надання послуг пацієнту/ клієнту. Профілактика ризику та терапевтичних помилок. Етична проблема навчання студента. Моральний вибір: проблема цілі та засобу її досягнення у практиці роботи фізичного терапевта та ерготерапевта.

Тема 3. Вступ до комунікації. Збір анамнезу, мотиваційне інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами. Зворотній зв'язок. Принципи побудови стосунків з клієнтом в процесі інтерв'ювання. Зворотній зв'язок. Моделі зворотнього зв'язку. Амбівалентність пацієнта.

Тема 4. Особливості взаємостосунків в професійній діяльності терапевтів та ерготерапевтів з різними категоріями пацієнтів та колегами.

Деонтологічні аспекти взаємовідносин у медичних колективах: проблеми корпоративності, демократичності, субординації. Між-, мульти-,

трансдисциплінарна команда. Місце фізичного терапевта та ерготерапевта в командній роботі. Автономія та спільність у прийнятті рішень, комунікація, відповідальність. Проблеми деонтології та етики в педіатрії, онкології, геронтології, психіатрії. Особливості спілкування з особами з інвалідністю. Співпраця з рідними та близькими хворого. Взаємовідносини в процесі реабілітації з пацієнтами, які потребують певного ставлення в силу своїх особливостей, зокрема діти, особи з інвалідністю.

Тема 5. Комунікативні компетентності фізичних терапевтів.

Комунікативна компетентність фізичного терапевта. Комунікативні знання, уміння та навички фізичного терапевта. Спілкування, поняття спілкування та його функції у сфері фізичної терапії. Взаємодія фізичний терапевт – пацієнт. Вербальна та невербальна комунікація. Стилі спілкування (авторитарний, демократичний, ліберальний). Типи спілкування за теорією Е.Берна: дорослий, батько, дитина. Узгодження цілей спілкування. Особливості спілкування у пацієнтів з різною етіологією та урахування їх особистісних характеристик. Визначення базових факторів спілкування та власного міжособистісного стилю спілкування(Т.Лірі). Складання профілю міжособистісного стилю спілкування фізичного терапевта/ерготерапевта. Складання програми корекції.

Конфлікти в медичній сфері та їх причини. Конструктивний та деструктивний конфлікт. Взаємодія в конфліктній ситуації. Етапи управління конфліктом. Техніка управління конфліктом (Дж.Грехем Скотт, асертивна поведінка та інш.).

Стилі поведінки в конфліктній ситуації. Характеристика стилів поведінки у конфлікті: конкуренція, ухилення, пристосування, компроміс, співробітництво. Вибір оптимального стилю взаємодії у конфліктній ситуації фізичного терапевта/ерготерапевта з пацієнтом. Визначення власних конфліктних проявів поведінки. Складання програми корекції.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин
Тема 2. Етика та професійні особливості діяльності фізичних терапевтів. Біоетика. Медична етика та професійна деонтологія. Етичний кодекс фізичних терапевтів.	1.Етичний кодекс фізичного терапевта. Свобода та відповідальність у професійній діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів.	2
	2.Основні моделі взаємовідносин між фізичним терапевтом/ерготерапевтом та пацієнтом. Принцип „інформованої згоди" і “автономії" пацієнта.	2
Тема 3. Вступ до комунікації.	3.Мотиваційне інтерв'ю. Принципи побудови стосунків з клієнтом в процесі	2

Збір анамнезу, мотиваційне інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами. Зворотній зв'язок.	інтерв'ювання.	
	4.Зворотній зв'язок. Моделі зворотнього зв'язку. Амбівалентність пацієнта.	2
Тема 4. Особливості взаємостосунків в професійній діяльності фізичних терапевтів з різними категоріями пацієнтів та колегами	5.Між-, мульти-, трансдисциплінарна команда. Місце фізичного терапевта та ерготерапевта в командній роботі. Автономія та спільність у прийнятті рішень, комунікація, відповідальність.	2
	6.Особливості спілкування з особами з різними нозологіями та/чи визначеною інвалідністю. Співпраця з рідними/опікунами пацієнта	2
Тема 5. Комунікативні компетентності фізичних терапевтів	7.Взаємодія фізичний терапевт – пацієнт. Вербальна та невербальна комунікація. Стилі спілкування. Типи спілкування за теорією Е.Берна: дорослий, батько, дитина. Узгодження цілей спілкування.	2
	8.Визначення базових факторів спілкування та власного міжособистісного стилю спілкування(Т.Лірі). Складання профілю міжособистісного стилю спілкування фізичного терапевта/ерготерапевта. Складання програми корекції.	2
	9.Конфлікти в медичній сфері та їх причини. Конструктивний та деструктивний конфлікт. Взаємодія в конфліктній ситуації. Етапи управління конфліктом. Техніка управління конфліктом (Дж.Г.Скотт, асертивна поведінка).	2
	10.Стилі поведінки в конфліктній ситуації. Характеристика стилів поведінки у конфлікті: конкуренція, ухилення, пристосування, компроміс, співробітництво. Вибір оптимального стилю взаємодії у конфліктній ситуації фізичного терапевта/ерготерапевта з пацієнтом. Визначення власних конфліктних проявів поведінки. Складання програми корекції.	2
Всього годин:		20

Завдання для самостійної роботи студентів

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин
Тема 1. Загальні питання регулювання та організації охорони здоров'я в Україні.	Медичне право і його місце в системах права і законодавства України. Закон Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я (2020).	2
	Міжнародні стандарти надання реабілітаційної допомоги. Нормативні стандарти надання медичної та реабілітаційної допомоги в Україні. Адвокація професії.	2
	Національна служба здоров'я України. Реабілітаційні пакети. Місце фізичного терапевта та ерготерапевта в наданні реабілітаційної допомоги.	2
	Діяльність професійних організацій (Української Асоціації фізичних терапевтів та Всеукраїнського об'єднання фізичних терапевтів) як крок у впровадження вищих стандартів реабілітаційної діяльності, освіти та реабілітаційної практики в Україні.	4
Тема 2. Етика та професійні особливості діяльності фізичних терапевтів. Біоетика. Медична етика та професійна деонтологія. Етичний кодекс фізичних терапевтів.	Медична деонтологія як складова медичної етики. Норми і принципи. Основні категорії та завдання медичної деонтології.	2
	Повага до прав та гідності пацієнтів/клієнтів.	2
	Якість надання послуг пацієнту/ клієнту. Етична проблема навчання студента.	2
	Моральний вибір: проблема цілі та засобу її досягнення у практиці роботи фізичного терапевта та ерготерапевта.	2
	Профілактика ризику терапевтичних помилок.	2
Тема 3. Вступ до комунікації. Збір анамнезу, мотиваційне інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами. Зворотній зв'язок.	Збір анамнезу у пацієнта із обраним порушенням функціонування.	6
	Розробка презентації мотиваційного інтерв'ю з пацієнтом чи опікунами/родичами.	8

Тема 4. Особливості взаємостосунків в професійній діяльності фізичних терапевтів з різними категоріями пацієнтів та колегами.	Особливості етичного спілкування та деонтологічної поведінки з особами з інвалідністю в практиці фізичних терапевтів та ерготерапевтів	4
	Проблеми деонтології та етики в педіатрії, онкології, геронтології, психіатрії.	6
Тема 5. Комунікативні компетентності фізичних терапевтів	Вербальна та невербальна комунікація Типи спілкування за теорією Е.Берна: дорослий, батько, дитина.	5
	Фактори домінування-підкорення, доброзичливості – ворожості у міжособистісному спілкуванні за методикою Т.Лірі.	5
	Взаємодія в конфліктній ситуації. Етапи управління конфліктом. Техніка управління конфліктом (Дж.Грехем Скотт, асертивна поведінка та інш.).	5
	Стилі поведінки в конфліктній ситуації. Характеристика стилів поведінки у конфлікті: конкуренція, ухилення, пристосування, компроміс, співробітництво. Вибір оптимального стилю взаємодії у конфліктній ситуації фізичного терапевта/ерготерапевта з пацієнтом.	5
Всього годин:		66

Очікувані результати навчання з дисципліни:

Застосування теоретичних та практичних положень медичного права, професійної етики та деонтології в сфері фізичної терапії та ерготерапії завдяки:

знанням: сутності та особливостей професійної етики та деонтології; моралі, базових етичних категорій та етичних проблем у фізичній терапії, принципів та кодексу професійної етики, структури моралі та моральної свідомості; особливості взаємостосунків в професійній діяльності фізичних терапевтів з різними категоріями пацієнтів та колегами, особливості, види та стилі комунікації; знанням базових джерел медичного права та основних міжнародних та вітчизняних законодавчих документів в сфері майбутньої професії.

умінням: використовувати принципи професійної етики та норми права в процесі своєї професійної діяльності для запобігання виникнення проблем у роботі з пацієнтами та колегами та вирішення спірних питань;

трактувати ключові питання правових та етичних аспектів діяльності фізичного терапевта; вміти налагодити взаємодію між фізичним терапевтом – пацієнтом; використовувати вербальну, невербальну комунікацію та різні стилі спілкування; застосовувати отримані знання майбутній роботі за фахом. застосовувати етичне спілкування та деонтологічну поведінку з особами з інвалідністю в практиці фізичних терапевтів; запобігати конфліктам, а за необхідності вирішувати їх.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до стандарту другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація спеціалізація 227.1 Фізична терапія

Шифр	Програмні результати навчання
ПРфт 01	Застосовувати біопсихосоціальну модель обмежень життєдіяльності у професійній діяльності, аналізувати медичні, соціальні та особистісні проблеми пацієнта/клієнта.
ПРфт 02	Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.
ПРфт 05	Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.
ПРфт 07	Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.
ПРфт 18	Дотримуватись основних юридичних та етичних вимог, провадити діяльність зі згоди пацієнта/клієнта.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Етичний кодекс фізичного терапевта.	Розробка та	5

Свобода та відповідальність у професійній діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів.	презентація кейсів	
2. Основні моделі взаємовідносин між фізичним терапевтом/ерготерапевтом та пацієнтом. Принцип „інформованої згоди" і “автономії" пацієнта.	Перевірка результатів виконання індивідуальних завдань.	5
3. Мотиваційне інтерв'ю. Принципи побудови стосунків з клієнтом в процесі інтерв'ювання.	Експрес-контроль. Розробка та презентація кейсу Тестовий контроль.	5 10 5
4. Зворотній зв'язок. Моделі зворотнього зв'язку. Амбівалентність пацієнта.	Перевірка результатів виконання індивідуальних завдань.	5
5. Між-, мульти-, трансдисциплінарна команда. Місце фізичного терапевта в командній роботі. Автономія та спільність у прийнятті рішень, комунікація, відповідальність.	Експрес-контроль.	5
6. Особливості спілкування з особами з різними нозологіями та/чи визначеною інвалідністю. Співпраця з рідними/опікунами пацієнта	Есе. Розробка та презентація кейсу.	10 10
7. Взаємодія фізичний терапевт – пацієнт. Вербальна та невербальна комунікація. Стили спілкування. Типи спілкування за теорією Е.Берна: дорослий, батько, дитина. Узгодження цілей спілкування.	Експрес-контроль.	5
8. Визначення базових факторів спілкування та власного міжособистісного стилю спілкування (Т.Лірі). Складання профілю міжособистісного стилю спілкування фізичного терапевта/ерготерапевта. Складання програми корекції.	Діагностика міжособистісного стилю спілкування. Обговорення	10
9. Конфлікти в медичній сфері та їх причини. Конструктивний та деструктивний конфлікт. Взаємодія в конфліктній ситуації. Етапи управління	Перевірка результатів виконання індивідуальних	10

конфліктом. конфліктом поведінка).	Техніка (Дж.Г.Скотт, асертивна	управління поведінка)	завдань.	
10. Стили поведінки в конфліктній ситуації. Характеристика стилів поведінки у конфлікті: конкуренція, ухилення, пристосування, компроміс, співробітництво. Вибір оптимального стилю взаємодії у конфліктній ситуації фізичного терапевта/ерготерапевта з пацієнтом. Визначення власних конфліктних проявів поведінки. Складання програми корекції.			Перевірка результатів виконання індивідуальних завдань; Діагностика стилю поведінки у конфлікті.	10 5
			Усього	100 балів

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

На першому практичному занятті викладач знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

Перед початком практичного заняття науково-педагогічний працівник знайомить здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до заліку не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення цієї дисципліни.

Залік проводиться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Introduction to Physical Therapy and Patient Skills / eds. M. Dutton. McGraw Hill, 2014. 752 p.
2. Gabard D.L., Martin M. W. Physical Therapy Ethics. 2nd Edition. F.A. Davis Company, 2011. 188 p.
3. White Book on Physical and Rehabilitation Medicine (PRM) in Europe. Chapter 7. The clinical field of competence: PRM in practice. European Physical and Rehabilitation Medicine Bodies Alliance. Eur J Phys Rehabil Med. 2018; 54(2):230-260 p.

4. Rehabilitation methodology and strategies a study physiotherapists. Springer. 2022. English translation of the original Italian edition published by Ri.O Editore S.r.l., Milan, 2017. – 83 p.
5. Ковальова О.М. Деонтологія в медицині: підручник./ О.М. Ковальова, Н.А. Сафаргаліна-Корнілова, Н.М. Герасимчук // Київ, ВСВ “Медицина”. - 2ге видання. Випр. 2018. – 240.
6. Медичне законодавство: Правова регламентація лікарської діяльності /за ред. В.Ф. Москаленка, Б.В. Михайличенка // Київ, ВСВ “Медицина” 2012. – 496с.
7. Назар П.С. Основи медичної етики / П.С.Назар, Ю.Г. Віленський // К:Здоров'я- 2002.- 344 с.
8. Сучасне українське медичне право: Монографія / За заг.ред. С.Г. Стеценка. – К.: Атіка, 2010. – 496 с.
9. Медико-правовий тлумачний словник / За ред. І.Я. Сенюти. – Львів: Вид-во ЛОБФ “Медицина і право”, 2010. – 540 с.

Додаткова література:

Інтернет ресурси

- 1.<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
- 2.<http://www.ucipr.kiev.ua>
- 3.<http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/3-2/51.pdf> 9.
4. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1972-12_28.
- 4 http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14_31.
- 6.<http://www.patientsorganizations.org> 3.
7. http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf 4.
8. <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html> 7
9. <http://www.uianet.org/documents/qquia/resolutions/Sante4Gb.pdf> 20. General comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12).
- 10.http://www.physrehab.org.ua/History_uk.html